

UNIVERZA V NOVI GORICI
POSLOVNO-TEHNIŠKA FAKULTETA

SPODNJA VIPAVSKA DOLINA – KAKO NAJ POSTANE SLOVENSKI VRT IN TURISTIČNA DESTINACIJA

Predizvedbena študija v okviru predmeta PROJEKT 1
Magistrski študijski program **Gospodarski inženiring druge stopnje**

Povzetek elaborata

Člani projekta:

Gorazd Ambrožič (skrbnik projekta), **Lucija Vidrih** (urednica elaborata), **Nina Duša**, **Branko Jerič**, **Edvard Oražem**, **Matej Pregelj**, **Boštjan Silič**, **Peter Boscarol**, **Boštjan Gerbec**, **Robert Grmek**, **Boštjan Jakin**, **Kristjan Kolavčič**, **Dušan Kuštrin**, **Rajko Marković**, **Feliks Mešter**, **Marko Perkon**, **Mitja Modrijan**, **Andrej Peršič**, **Saša Rozman**, **Barbara Ulčnik Tomažin**, **Mateja Valentinčič**, **Joško Zamar**, **Matej Žigon**

Mentorji:

prof. dr. Tanja Urbančič
dr. Nikita Fajt
pred. Silvester Vončina, univ. dipl. ekon.
Drago Papler, mag. gosp. inž.

Nova Gorica, 2011

1 UVOD

Spodnja Vipavska dolina je bila konec prejšnjega stoletja načrtovana kot vrt Slovenije. V ta namen so bila izvedena melioracijska dela, hidromelioracije in združevanja kmetijskih zemljišč. Zgrajen je bil tudi vodni zadrževalnik Vogršček in namakalni sistem do meje z Italijo. Izvedlo se je veliko razvojnih projektov in programov razvoja podeželja, vendar so rezultati zelo skromni in nezadostni. Če stanje na slovenski strani primerjamo s stanjem na italijanski strani v goriški pokrajini in širše po Furlaniji, lahko ugotovimo, da so kmetijska zemljišča na italijanski strani bolje obdelana in urejena. Tako lahko zaključimo, da je Spodnja Vipavska dolina daleč od načrtovanega vrta Slovenije.

Študenti 1. letnika magistrskega študijskega programa Gospodarski inženiring druge stopnje Poslovno-tehniške fakultete na Univerzi v Novi Gorici imamo v sklopu študijskega predmetnika predviden tudi predmet Projekt 1, kjer celoten letnik obdeluje določen problem in ga poskuša rešiti oziroma predlagati možnosti in poti za izboljšanje trenutnega stanja. V študijskem letu 2010 / 2011 smo s predmetom in s tem tudi s projektom začeli v decembru 2010 in ga zaključili sredi aprila 2011. Delo smo torej opravili v dobrih štirih mesecih, ukvarjali pa smo se s kmetijstvom na območju Spodnje Vipavske doline. V projektni nalogi je torej zajeto območje štirih občin, in sicer Mestne občine Nova Gorica ter občin Šempeter-Vrtojba, Renče-Vogrsko in Miren-Kostanjevica. Najprej smo analizirali obstoječe stanje vseh kmetijskih panog na omenjenem slovenskem območju ter to stanje primerjali s stanjem na območju Italije ob slovenski državni meji. Člani projekta smo bili razdeljeni na pet projektnih podskupin, od katerih je vsaka obdelovala svojo kmetijsko panogo oziroma sorodne kombinacije panog. Projektne podskupine, ki so v projektu sodelovale ter katerih delo in rezultati so predstavljeni v nadaljevanju, so bile naslednje: Sadjarstvo in vinogradništvo, Vrtnarstvo in cvetličarstvo, Poljedelstvo in živinoreja, Biološko-dinamično kmetovanje ter Turistične kmetije in vzporedne dejavnosti.

Pri analiziranju obstoječega stanja smo si pomagali z rezultati anketnih vprašalnikov in z intervjuvanjem oseb, ki se s kmetijstvom ukvarjajo, tako na slovenski kot tudi na italijanski strani. V tabeli 1 je prikazano, koliko anket in intervjujev smo v času projekta opravili ter koga vse smo v tem času obiskali oziroma z njimi sodelovali.

Tabela 1: Opravljeno delo v času projekta

Opravljeno delo	Slovenija	Italija
Število anket	74	36
Število intervjujev	40	10
Obiskali smo:	<ul style="list-style-type: none"> - Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja - Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica - Društvo Ajda Goriška - kmetija Rijavec - kmetija Lenartič Vinko - kmetija Vižintin Ada & Andrej - posestvo Berce - kmetija Marka Furlana 	<ul style="list-style-type: none"> - Associazione per l'Agricoltura Biodinamica - Sede Regionale sezione Trieste / Gorizia - kmetija Kovač - kmetija Komijanc Aleš - kmetija Štekar Danilo - kmetija Sonja

V nadaljevanju predstavljamo grobe namenske cilje našega projekta.

- Spodnja Vipavska dolina bi lahko postala vrt Slovenije.
- Spodnja Vipavska dolina naj ob tem pridobi na privlačnosti z objekti turističnih kmetij in dejavnostmi, ki so povezane s kmetijstvom.
- Zagotoviti pomembno število novih kvalitetnih delovnih mest.
- Opredeliti sodelovanje z drugimi gospodarskimi in turističnimi ponudniki na omenjeni destinaciji.
- Zagotoviti je potrebno podporo ožje in širše javnosti za izvedbo projekta, s tem da bi zajeli širše družbene in poslovne koristi.
- Projekt naj bo razvojno naravnani in okolju ter ljudem prijazen in sprejemljiv.
- Neto sedanja vrednost projekta naj dosega pozitivno vrednost in ustrezno donosnost tako individualno po gospodarstvih kot tudi družbe v celoti.

2 SADJARSTVO IN VINOGRADNIŠTVO

2.1 Uvod

Ko se zapeljemo po Vipavski dolini si lahko ob cesti ogledamo sadovnjake in vinograde. Lepo urejeni nasadi po dolini, po obronkih povezane trte in vmes obdelane njive, na katerih rastejo razni zelenjavni pridelki. Skrbna roka domačinov obdeluje to zemljo že stoletja. Svoje pridelke so prodajali nekoč predvsem v Italiji, v času Jugoslavije, njene zaprtosti in samozadostnosti, pa so se kmetje preusmerili na zadruga in večje predelovalce doma. Po osamosvojitvi se je začela tranzicija tako v gospodarstvu kot v politiki. Predelovalna podjetja so začela propadati, odkupne cene so se zmanjševale, cene potrebščin so strmo naraščale in tudi pridelovalci so se znašli v tem začaranem krogu. Stroški so se višali, odkupne cene padale in marsikateri kmet si je moral poiskati službo. Kmetijstvo mu je postala dopolnilna dejavnost. Med obdelanimi polji se širijo neobdelana zemljišča, bolezni načenjajo nasade breskev in marsikatero drevo je že padlo.

Primerjali smo stanje v Sloveniji in Italiji, in sicer na področju zemljišč, namakanja, vrst sadja in grozdja, pomoči države, prodaje in težav, s katerimi se srečujejo pridelovalci. Iz primerjalne analize je razvidno, da se pridelovalci na obeh straneh meje soočajo s podobnimi problemi. Razlika je le v višini subvencij, ki so v Italiji višje, in v velikosti zemljišč, saj so ta v Italiji velika in združena.

2.2 Analiza dobre prakse

Iz opravljenih intervjujev je razvidno, da je Spodnja Vipavska dolina najbolj primerna za poljedelstvo in sadjarstvo. Po obronkih dobro uspeva pridelava grozdja, v nižini, zahvaljujoč namakalnemu sistemu, uspevajo nasadi sadnega drevja. Večinoma vsi pridelovalci uporabljajo integriran način pridelave. Nekateri imajo sistem oroševanja in zaščite proti slani.

Kmetje se v večini primerov ukvarjajo tako s sadjarstvom kot tudi z vinogradništvom. V sadjarstvu prevladujejo nasadi breskev in hrušk. Pridelke večinoma prodajo sami. Sodelujejo s kmetijsko svetovalno službo. Uspešni prodajajo pridelke izven meja Slovenije, drugi ga prodajo v lokalni skupnosti ali ga razvažajo

od vrat do vrat. Kot dodatno ponudbo so uredili turistične kmetije, kjer lahko svoje izdelke ponudijo gostom. Prirejajo različne predstavitve in pokušine.

V tabeli 2 je prikazana primerjava slovenskega in italijanskega območja.

Tabela 2: Primerjava slovenskega in italijanskega sadjarstva in vinogradništva

	Dejavnik	Slovenija	Italija
1	Zemljišča	Veliko število majhnih, razdrobljenih - gerki	Velika združena zemljišča
2	Namakalni sistem	Vogršček – ni težav z namakanjem	Lokalno podjetje oskrbuje z vodo proti minimalnemu plačilu – ni težav z namakanjem
3	Vrste sadja	Koščičarji (breskve, češnje, slive...)	Koščičarji (breskve, češnje, slive...) Pečkarji (jabolka, hruške...)
4	Pomoč države	Pomoč nudi država	Pomoč nudijo lokalne skupnosti, država pri tem nima nič
5	Subvencije	340 €/ha	912 €/ha
6	Prodaja	Neorganiziran odkup, vsak si pomaga sam	Vsak prodaja sam, vendar je možnost prodaje zadrugi
7	Težave	Cene škropiv in gnojil, prenizke odkupne cene, neorganiziran odkup	Cene škropiv in gnojil, prenizke odkupne cene

2.3 Analiza slabosti

Iz intervjujev je razvidno, da mali pridelovalci sadja in grozdja svojih pridelkov ne uspejo prodati trgovcem. Zadruga ni pripravljena na spremembe, zato ne vidijo

potrebe po njej. Tudi plačilo je nezanesljivo, saj zadruga zamuja z izplačili tudi po dve leti. V zameno ponuja svoje izdelke namesto denarja. Kmetje od države pričakujejo boljše svetovanje in usmerjanje v pravilno izbiro gojenja sadja. Trgovskim družbam kot sta na primer Mercator ali Tuš ne bi prodajali, ker so zelo nezanesljivi glede odkupa in cen. Velik problem vidijo tudi v razdrobljenosti kmetijskih površin, kar posledično poveča stroške pridelave. Vsi po vrsti se pritožujejo na račun vedno večjih stroškov gnojil in škropiv.

V zadnjem času se zmanjšujejo nasadi breskev zaradi različnih bolezni. Predvsem tu je pričakovana pomoč stroke. Prevladujejo industrijske vrste breskev. Po podatkih kmetijske svetovalne službe je v Vipavski dolini in na Goriškem nekaj manj kot 390 hektarov intenzivnih nasadov breskev. Največ imajo sadjarji posajene sorte veteran (29 odstotkov), ki je tudi ena najbolj primernih za industrijsko predelavo v podjetju Fructal. V dolini je nekaj več kot 200 pridelovalcev breskev, ki so v zadnjih 17 letih na leto povprečno obnovili 20 hektarov nasadov. Fructal je odkupoval breskve vseh vrst kvalitete, zato se sadjarji sedaj sprašujejo, kako bo v bodoče, če se Fructal proda.

Sicer pa se je leta 2010 precej več breskev kot prejšnja leta prodalo za trg. Odkupuje jih španski veletrgovec Polavi, ki je najel hladilnico v Šempetru pri Gorici. Cene breskev so se gibale med 40 in 70 centi za kilogram.

Problematika se kaže tudi v neorganiziranem odkupu. Kot primer se navaja borza sadja v Italiji.

2.4 Predlogi

Iz vseh zbranih podatkov je moč razbrati, da je največji problem v trženju pridelkov. Po opravljeni analizi nabora idej se nam kaže nekaj potencialnih rešitev, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Uvedba tržnice s specializirano in prepoznavno regionalno ponudbo v večjih krajih (Nova Gorica, Stara Gorica, Ljubljana in podobno). Na tržnici bi se prodajali izdelki po dostopnih cenah, a še vedno višjih, kot če bi se pridelke prodajalo večjim trgovcem. Za hranjenje pridelkov bi se uvedla centralna hladilnica, ki bi jo deloma

financirali pridelovalci sami ali ob pomoči lokalne skupnosti. Predlagamo tudi, da bi odprli vinoteko, v kateri bi vinogradniki ponujali različna vina.

Uvedba skupne blagovne znamke (Zakladi Vipavske doline), s katero bi se izdelki promovirali doma in na tujem.

Zaželeno je tudi združevanje zemljišč – gerkov, ki so sedaj preveč razdrobljeni in večajo stroške pridelave. Na tem področju bi morala pomagati država.

V zadnjem času se pojavljajo različne bolezni na sadju in grozdju, dogajajo se podnebne spremembe, pridelovalci se morajo prilagajati. Strokovne svetovalne službe bi morale intenzivno iskati najoptimalnejši način pridelave in zaščite, nuditi svetovanje glede odpornejših sadnih vrst.

Gojiti bi morali več sadnih vrst (češnje) in jagodičevja. V dolini so primerna področja za gojenje jagod. V bližini Stare Gore so območja s kisló zemljo, ki so primerna za ostalo jagodičevje. Za te pridelke je ustrežnejša tudi fizična zaščita, ki zaradi burje ni primerna za sadno drevje.

Za boljšo obveščenost se postavi spletni portal za to področje, ki bi vseboval tako zakonodajo, razpise, nasvete, aktualna obvestila, reklamo in spletni forum. Omejen bi bil predvsem na omenjeno področje. Spletni portal bi vzdrževala lokalna skupnost oziroma ponudnik spletnih strani. Financiranje uredi lokalna skupnost.

Lokalne skupnosti bi morale nastopati skupaj kot regija in si ne bi smele dovoliti političnih oviranj.

3 VRTNARSTVO IN CVETLIČARSTVO

3.1 Uvod

Analizirali smo stanje cvetličarstva in vrtnarstva v Sloveniji. Najprej smo pregledali, koliko kmetijskih zemljišč ima Slovenija v uporabi in za rabo česa jih namenja, nato smo preverili, kolikšno število pridelovalcev je v tržnem vrtnarstvu po posameznih slovenskih regijah ter kakšna je njihova izobrazba. Prav tako nas je zanimalo, kakšna je struktura tržnih zelenjadnic, kakšnih načinov prodaje se poslužujejo pridelovalci ter kakšna je razlika med asortimani velikih trgovin in malih prodajalcev.

3.2 Stanje in ugotovitve

Ugotovili smo, da ima Slovenija s svojimi naravnimi danostmi velik potencial za pridelavo vrtnin, a je ta slabo izkoriščen. V Sloveniji imamo le en večji sejem s področja vrtnarstva in cvetličarstva, in sicer sejem Flora. Iz opravljenih intervjujev in anketnih vprašalnikov smo ugotovili, da so pridelovalci mnenja, da se zakonodaja na področju vrtnarstva in cvetličarstva spreminja zelo počasi. Še en problem je, da je potrebno v Sloveniji zaradi nizkih zimskih temperatur rastlinjake ogrevati, kar predstavlja precejšen strošek. Večina se poslužuje ogrevanja na zemeljski plin in kurilno olje, zelo malo pa z obnovljivimi viri energije. Zaradi dragih goriv so tudi proizvodi sorazmerno dražji. Med priložnostmi smo izpostavili možnosti v razvoju turizma, in sicer da bi lahko primerno usposobili turistične vodnike, ki bi znali predstavljati ponudbo cvetlic in zelenjave ter da bi vzpostavili spletni portal, kjer bi bila na enem mestu zbrana vsa turistična ponudba teritorija. Med nevarnosti pa spada problem začetnega kapitala pri mladih, ki bi se radi odločili za ta posel ter pogostokrat nekonkurenčnost z ostalimi. V primerjavi z Italijo je slednja boljše organizirana na tem področju, saj ima manj birokracije, boljše pogoje pridobivanja sredstev, večje površine, skupaj nastopajo na trgu ter imajo poceni delovno silo iz manj razvitih držav, vendar pa uporabljajo veliko pesticidov in imajo močno izčrpanost tal.

Preučili smo primer dobre prakse v Sloveniji ter ga primerjali s primerom dobre prakse v Italiji. V Sloveniji smo obravnavali družinsko podjetje, ki se ukvarja z urejanjem okolja (vrtov in parkov) po Sloveniji in izven nje že več kot trideset let. Njihova osnovna dejavnost je oblikovanje odprtega prostora, ki se prične z zamisljivo, nadaljuje z izvedbo in konča pri redni oskrbi. Imajo tudi drevesnico, kjer gojijo rastline, ki so prilagojene našim podnebnim razmeram.

- Na italijanski strani je podjetniška žilica mogoče še bolj izrazita kot pri nas.

Veliko je namreč primerov kmetij, ki so z leti svojo dejavnost močno razširile, tako da danes zajemajo ne le proizvodno in prodajno, ampak tudi turistično in didaktično področje. Kot primer dobre prakse smo pod drobnogled vzeli kmetijski obrat »L'acero rosso« iz Sacila pri Pordenonu. To je skoraj pravo podjetje, ki se ukvarja z vzgojo rastlin, načrtovanjem in vzdrževanjem javnih parkov in zasebnih vrtov, hkrati pa je to tudi turistična in izobraževalna / didaktična kmetija, ki vse svoje delovanje

prilagaja okolju in naravi. Ugotovili smo, da je v Italiji ta dejavnost bolj razvita in razširjena tudi na druga področja.

Natančneje smo preučili zakonodajo in predpise, ki urejajo področje cvetličarstva in vrtnarstva v Sloveniji, pri čemer smo ugotovili, da smernice na tem področju niso popolnoma jasne. Status vrtnarja je obravnavan enako kot status kmeta, vendar morajo biti vrtnarji praviloma prijavljeni kot obrtniki, kar pomeni, da morajo upoštevati več področij zakonodaje. Proces spreminjanja zakonodaje je slabost v panogi, saj so največkrat postopki zelo počasni, zato med čakanjem potencialni investitorji ponavadi obupajo.

Kadrovski potencial v Spodnji Vipavski dolini je sorazmerno velik. Srednješolsko izobraževanje na področju kmetijstva v neposredni bližini ponuja Biotehniška šola v Šempetru pri Gorici. Biotehniška šola nudi različne izobraževalne programe s področja kmetijstva, kjer lahko posameznik pridobi splošno znanje iz kmetijstva ter specializirano znanje s posameznega področja. Letno razpišejo samo na področju vrtnarstva in cvetličarstva približno 100 prostih mest, vendar pa je vpis zelo nizek, cca. 20 vpisanih. Tudi glede sofinanciranja je stanje slabo, kajti kmetije v Spodnji Vipavski dolini, ki se ukvarjajo s cvetličarstvom in vrtnarstvom, ne prejmejo skoraj nikakršnih subvencij ali podpor od državnih ali lokalnih organizacij, prav tako je zelo malo subvencij iz Evropske unije.

Izdelali smo anketni vprašalnik, ki je zajemal vprašanja o poznavanju zakonodaje, izobraževanju, o povpraševanju ter dobaviteljih. Ugotovili smo, da je na območju Vipavske doline v večini primerov glavni razlog za ukvarjanje z vrtnarstvom oziroma cvetličarstvom veselje do dela z rastlinami in družinska tradicija. Anketiranci kar dobro poznajo zakonodajo, pri izobraževanju anketiranih prevladuje izobraževanje s pomočjo strokovne literature, kar dve tretjini anketiranih pa se udeležuje tudi raznih forumov in delavnic. Pri prodaji prevladuje maloprodaja, kjer se največ proizvodov proda fizičnim osebam in malim podjetjem. Glede na to, da pridelovalci vrtnin niso povezani, ne morejo oskrbovati velikih trgovskih verig, saj ne morejo zagotavljati zadostnih količin. Večina anketiranih si želi, da bi od države dobili več spodbude, tako na področju zakonodaje kot tudi na področju financiranja. Med glavnimi ugotovitvami z italijanske strani pa bi omenili, da se večina s tem ukvarja zaradi družinske tradicije, vsi anketirani se poslužujejo maloprodaje ter da 50

% anketiranih zakonodajo pozna delno in jim največ težav povzročajo davki. Anketirani se poslužujejo različnih načinov izobraževanja.

Vrtnarji in cvetličarji v Spodnji Vipavski dolini niso povezani v nobena lokalna društva, ki bi jim pomagala pri delovanju. So pa vrtnarji in cvetličarji v Sloveniji na lastno pobudo ustanovili Združenje cvetličarjev in vrtnarjev Slovenije. Intenzivno vrtnarjenje zahteva velike površine in tudi velike stroške, povezane s pripravo ustreznega pridelovalnega okolja, oskrbe, namakanja in nenazadnje delovne sile. Zato se prebivalci ne odločajo za vrtnarjenje oziroma pridelujejo zelenjavo le za lastno porabo. V sosednji Italiji pa je vrtnarstvo veliko bolje razvito. Vrtnarije v Sloveniji so v primerjavi s kmetijami v slabšem konkurenčnem položaju, saj so te manj obdavčene kot registrirane vrtnarije.

V tabeli 3 so prikazane primerjave med slovenskim in italijanskim območjem.

Tabela 3: Primerjava slovenskega in italijanskega vrtnarstva in cvetličarstva

	Slovenija	Italija
Pridelava	Naravne danosti - velik potencial za raznoliko pridelavo	Uporaba pesticidov, večja izčrpanost tal
Raznolikost pridelkov	Pridelava veliko različnih pridelkov	Specializacija - odvisnost od enega semega izdelka
Površine	Majhne	Velike, kolobarjenje
Zakonodaja	Nejasna, stroga (gradnja rastlinjakov)	Manj birokracije
Sofinanciranje	Zelo malo razpisov, ti so prezapleteni	Boljši pogoji pridobivanja sredstev
Povezovanje prodajalcev / proizvajalcev	Ni povezovanja, vendar bi si ga želeli zaradi specializacije	Skupen nastop na trgu, vendar si želijo več sodelovanja in manj zbijanja cen
Kadri	Nizka izobrazba, malo interesa, družinska podjetja	Poceni delovna sila iz manj razvitih držav

3.3 Predlogi

K izboljšanju položaja vrtnarij in cvetličarn v Spodnji Vipavski dolini bi po našem mnenju lahko pripomoglo skupno trženje kakovostnih prehrabnih regionalnih produktov pod skupnim imenom, izdelava kakovostnega spletnega portala, ki bi potrošnikom nudil vse informacije o proizvajalcih in produktih. Dobra ideja se nam je zdela tudi ponudba in urejanja okolice ter vrta na domu, organiziranje raznih delavnic na temo vrtnarstva in cvetličarstva ter čim večje vključevanje javnosti v aktivnosti vrtnarij in cvetličarn. Zaščititi je potrebno avtohtone sorte (ciklam,

solkanski radič) in povečati njihovo prepoznavnost. Vsekakor pa bi bilo za namene vrtnarstva smiselno bolje izkoristiti Šempasko polje.

4 POLJEDELSTVO IN ŽIVINOREJA

4.1 Uvod

Današnji zelo hitro odvijajoči se časi, vedno bolj konkurenčne cene na vseh področjih ter vedno manj cenjeno in vrednoteno kmetijsko delo, so ljudi privedli do masovnega opuščanja kmetijske dejavnosti. Splošno znano je, da se mestna populacija povečuje, podeželska populacija pa zmanjšuje, kar ima za posledico izgubo potencialnih kmetov. Skratka, preseljevanje ljudi s podeželja v mesta bo masovno vplivalo na opustitev kmetijske dejavnosti. Vendar se mora sodobna civilizacija zavedati, da je njen obstoj odvisen prav od kmetijskih pridelkov oziroma kmetijske dejavnosti.

V Spodnji Vipavski dolini je pri poljedelstvu razvito predvsem gojenje žitaric, koruze in trav. Vse to se goji pretežno kot krma za živino, viški pa se prodajo. Druga tipična poljščina teh krajev je tudi zgodnji krompir. Na področju živinoreje smo pregledali stanje naslednjih živalskih vrst: govedo (predvsem biki pitanci), prašiči (mladi prašiči in prašiči v pitanju), konji (v športne namene), perutnina (kokoši nesnice) in drobnica (predvsem koze za pridobivanje mleka).

4.2 Stanje v Sloveniji

Za Slovenijo velja, da sta poljedelstvo in živinoreja najbolj razviti na Štajerskem in v Prekmurju, saj so tamkajšnje razmere ugodnejše za ti področji (predvsem večje

obdelovalne površine). Za območje Spodnje Vipavske doline pa velja, da sta ti področji dokaj slabo razviti. To je delno tudi zato, ker ima to območje odlične klimatske in geografske razmere, ki dopuščajo pridelavo zahtevnejših kultur, s katerimi je možen večji hektarski donos. Delno pa tudi zato, ker je regija zelo neuskaljena in neurejena na področju prodaje izdelkov. To žene ljudi v splošno nezainteresiranost do kmetijstva in slabo cenjenost domačih pridelkov.

Druga težava, ki jo je nakazala analiza podatkov, pa se kaže v tem, da se predvsem na področju živinoreje dejansko stanje s terena razlikuje od uradnih podatkov RS. To je predvsem zato, ker uradni podatki zajemajo le poslano vloge za subvencije, ki pa jih vsi rejci ne izpolnjujejo, zato subvencij ne dobijo.

Kot že omenjeno ima regija odlične pogoje za pridelavo zahtevnejših kultur, zato je škoda, da se takšne pogoje uporablja za konvencionalno poljedelstvo ali živinorejo. Glede na sedanje stanje, ko je veliko površin neobdelanih, sta ti dve področji vsekakor boljša alternativa od zapuščenih kmetijskih zemljišč.

4.3 Stanje v Italiji

V Italiji je stanje na omenjenih področjih precej podobno našim. Tudi tam predstavlja glavni problem prodaja izdelkov po sprejemljivi in realni ceni. Vendar ima obmejni pas s Slovenijo nekatere prednosti, ki nekoliko izboljšujejo to področje. Te so: delovanje večjih tržnic, na katere zahajajo večji pridelovalci; delovanje manjših tržnic, ki jih obiskujejo manjši pridelovalci, vendar se na njih dosegajo nekoliko višje cene; kooperativa kmetov, za katero pa se vse več posameznikov ne odloča, saj ta nudi le minimalne cene; večje predelovalne verige za odvoz živali, kar pomeni, da imajo rejci večje zaledje ter dejstvo, da je Italija razdeljena na regije. Regija (v našem primeru Furlanija Julijska krajina) ščiti lokalno kmetijstvo predvsem z regijskimi zakoni, pravili ter subvencijami.

4.4 Ugotovitve

Po opravljenih pogovorih s strokovnjaki, analiziranimi intervjuji ter primerjavo z Italijo, smo v skupini ugotovili, da se za ti področji pri nas bistveni dejavniki kažejo v :

- razdrobljenosti površin: za enostavno izvajanje teh dejavnosti so potrebne velike skupne površine, ki pa jih v Spodnji Vipavski dolini primanjkuje;
- pomanjkanju odkupnega centra / podjetja: vsak pridelovalec je prepuščen sam sebi in poleg obilice kmetijskega dela mora sam iskati še trg in se ukvarjati s trgovsko dejavnostjo;
- pomanjkanju nadzora nad uvozom: domačim izdelkom konkurirajo tuji, ki so nižje kvalitete, vendar potrošniki zaradi pomanjkljivih deklaracij pogosto niso ustrezno informirani o tem;
- v primerjavi z Italijo so v Sloveniji marže trgovcev previsoke: analiza osnovnih pridelkov kaže, da so marže trgovcev pri osnovnih izdelkih v Sloveniji v povprečju za 10 do 20 % večje ter
- prezapletenih uradnih postopkih: pri tem so mišljeni predvsem postopki za pridobivanje subvencij in urejevanje dokumentacije za zagon oziroma obnovo dejavnosti.

V tabeli 4 so prikazane primerjave med slovenskim in italijanskim območjem.

Tabela 4: Primerjava slovenskega in italijanskega poljedelstva in živinoreje

Problem	Slovenija	Italija
Okoljske razmere	Dobre	
Kmetijske površine	Razdrobljene	
Glavni problem (intervjuji)	Pomanjkanje organiziranosti pri prodaji	
Delovanje tržnic	Ne	Da
Delovanje večjih odjemalcev	Ne	Da
Združenje kmetov	Ne	Da
Marže trgovcev	30-70%	10-50%
Subvencioniranje	Sistem ločuje njivske in travniške površine	Sistem uporablja katastrske klasifikacije

4.5 Predlogi

Naš predlog za izboljšanje pogojev in posledično večanje zanimanja za obravnavani področji je ustanovitev odkupnih centrov za poljščine ter za meso in druge živalske izdelke (oziroma skupnega centra za obe področji). Ker je v preteklosti že obstajala zadruha, ki so jo ustanovili kmetje sami, kasneje pa je propadla, predvidevamo, da je zanimanje za takšno obliko majhno. V intervjujih smo zbrali mnenja sogovornikov, da bi bilo bolje imeti odkupni center v obliki podjetja (vendar se v tem primeru zopet pojavi problem z maržami). Nasprotje podjetju je odprta tržnica (vendar se tukaj prodajajo predvsem manjše količine, obenem pa taka oblika ne prinaša veliko novih delovnih mest). Zato predlagamo, da se preuči kombinacija obeh, po kateri bi v povezavi s tržnico delovalo tudi odkupno podjetje oziroma druga primerna organizacijska oblika. Na ta način bi si tržnica in podjetje nekako konkurirala.

Manjši pridelovalci bi lahko prodajali pridelke na tržnici, večji pa bi lahko (seveda po nekoliko nižji ceni) prodali pridelke podjetju.

Poleg omenjene rešitve oziroma vzporedno z njo bi lahko delovala tudi blagovna znamka, ki bi zagotavljala, da so izdelki domači.

Predvsem na področju predelave bi se bilo smiselno preusmeriti v izdelavo tipičnih dobrot, po katerih je znana naša pokrajina (sušeno meso, zgodnji krompir). Analiza namreč kaže, da je vse več ljudi pripravljenih plačati nekoliko več za domače in tradicionalne izdelke.

Zadnji predlog pa zajema pridelovalce same. Za te je že sedaj organiziranih precej seminarjev in krožkov o vzgoji ter reji rastlin in živali. Vzporedno s temi seminarji pa bi morala potekati tudi izobraževanja oziroma predavanja glede možnosti prodaje izdelkov in trendov v Evropi oziroma svetu. Na ta način bi obstoječe in nove kmete osveščali o trendih, možnostih in smernicah pridelave, olajšali pa bi jim tudi odločitve glede ustanovitve nove oziroma prevzema stare kmetije.

5 BIOLOŠKO-DINAMIČNO KMETOVANJE

5.1 Uvod

Biološko-dinamična metoda kmetovanja oziroma krajše biodinamika predstavlja najbolj skrajno obliko kmetovanja in je v svetu priznana za eno izmed okolju in človeku najbolj prijaznih sonaravnih načinov gospodarjenja. Biodinamično metodo moramo razlikovati od ekološkega kmetovanja, saj biodinamika predstavlja nadgradnjo, obenem pa tudi sonaravni del ekološkega kmetovanja. Upošteva namreč ekološke metode kmetovanja pa tudi in predvsem zakonitosti naravnega gibanja Zemlje in letnih časov. Kmetje, ki so v posebni biodinamični kontroli in imajo certifikat za biološko-dinamično pridelavo, pri trženju svojih proizvodov uporabljajo na svetu najuglednejšo blagovno znamko za živila, in sicer blagovno znamko Demeter.

Podlago zakonodajnega področja biološko-dinamičnega kmetovanja predstavlja vsa splošna kmetijska zakonodaja. Nadgradnjo vsemu temu pa predstavljajo svetovni Standardi oziroma Smernice Demeter, ki urejajo in predpisujejo kmetovanje po biološko-dinamični metodi ter se razlikujejo od nacionalnih in evropskih predpisov, saj so v posameznih zahtevah veliko strožje. Za pridobitev certifikata za biološko-dinamično kmetovanje in blagovno znamko Demeter je namreč potrebno upoštevati številne specifičnosti tovrstnega kmetijstva (na primer obvezna uporaba biodinamičnih preparatov, upoštevanje kozmičnih ritmov in podobno), dodatno kontrolo in certificiranje.

V Sloveniji se biodinamiki združujejo v Društva Ajda, ki so posejana po vsej Sloveniji. Konec leta 2010 je bilo v Sloveniji v društva včlanjenih okrog 1700 biodinamikov. Od teh je bilo približno 1120 članov zelo aktivnih, ostalih 500 do 600 je bilo le delno aktivnih, vseeno pa pridelujejo na biodinamični način. Približna ocena vseh obdelovalnih biodinamičnih površin v Sloveniji znaša okrog 230 ha. Tudi na območju Spodnje Vipavske doline deluje eno izmed biodinamičnih društev, in sicer Društvo Ajda Goriška, s katerim smo v času projekta sodelovali. Društvo Ajda Goriška ima skupno okrog 140 članov, z območja Spodnje Vipavske doline pa je v Društvo vključenih okrog 100 članov, ki po smernicah biološko-dinamične metode obdelujejo predvsem svoje vrtičke (torej manjše obdelovalne površine).

5.2 Stanje

Iz vseh podatkov, ki smo jih v času projekta uspeli dobiti tako s slovenske kot tudi z italijanske strani, lahko sklepamo, da je stanje biološko-dinamičnega kmetovanja v Sloveniji celo nekoliko boljše kot na italijanski strani (vsaj za obmejni del Italije s Slovenijo to lahko trdimo). Organizacija biodinamikov je namreč na slovenski strani veliko boljše kot na italijanski, slovenska društva pa italijanska redno oskrbujejo z živalskimi deli za pripravo biodinamičnih preparatov. Res pa je, da so obdelovalne površine na slovenskem območju manjše kot na italijanskem, a je to razumljivo, saj se v Italiji z metodo biodinamike ukvarjajo dlje časa kot v Sloveniji. Kljub temu da so v Italiji biodinamične površine ob meji s Slovenijo večje, trženja pridelkov tudi pri njih ni veliko. Imamo pa v Sloveniji veliko novih in mladih biodinamikov, kar predstavlja lepo vzpodbudo za razvoj in napredek biodinamike v Sloveniji.

V tabeli 5 so prikazane primerjave med slovenskim in italijanskim območjem.

Tabela 5: Primerjava slovenskega in italijanskega biološko-dinamičnega kmetovanja

	Slovenija	Italija
Organiziranost	Boljša	Slabša
Velikost površin	Manjše	Večje
Novi in mladi biodinamiki	Več	Manj
Zakonodaja	Svetovna zakonodaja - Standardi Demeter	

5.3 Ugotovitve

Iz analize anketnega vprašalnika smo ugotovili, da imajo nekateri slovenski biodinamiki sami vsekakor namen povečati svoje lastne površine, kar je seveda vzpodbudno, sledi pa tudi odgovor, da bi površine povečali, če bi imeli zagotovljen trg za prodajo svojih pridelkov. Prav tako je iz rezultatov anketnega vprašalnika razvidno, da je povpraševanje po biodinamičnih pridelkih večje od ponudbe, torej bi bilo nujno potrebno ukrepati in ponudbo povečati, saj je trg, kot kaže že zagotovljen.

5.4 Predlogi

Ugotavljamo, da so nekateri naši predlogi za nadaljnje delo in izboljšanje stanja na področju biodinamike v Spodnji Vipavski dolini med seboj povezani oziroma izhajajo eden iz drugega. Predvsem bi bilo najprej smiselno uvesti posebne služnostne skupine, ki bi skrbele za natančen in pravočasen potek škropljenja in gnojenja biodinamičnih obdelovalnih površin. S tem bi se povečala kakovost živil, slednja bi upravičila svojo višjo ceno, odprli pa bi nekaj novih delovnih mest in zagotovili delo peščici brezposelnih. Ker bi imeli biodinamiki zagotovljeno škropljenje ob pravem času, bi temu lahko sledilo povečanje ponudbe biodinamičnih pridelkov na tržnici Društva Ajda Goriška, saj bi si ti lahko privoščili povečati svoje biodinamične obdelovalne površine. Biodinamiki bi tako imeli zagotovilo, da bodo

vse svoje površine lahko uspešno obdelovali po Smernicah Demeter. Iz rezultatov anketnega vprašalnika je razvidno, da je povpraševanje po biodinamičnih pridelkih večje od ponudbe. Zanimanje po biodinamičnih pridelkih je očitno veliko, odjemalci so in jih bo vedno več, če bi začeli tržnico Društva Ajda Goriška tudi javno oglaševati. Seveda pa je predpogoj za to, da najprej poskušamo povečati ponudbo. Problem bi lahko rešili tudi s predlogom povezovanja manjših biodinamičnih pridelovalcev v večje proizvodne skupnosti. Prav tako bi lahko ob povečani pridelavi biodinamičnih pridelkov zagotovili nova delovna mesta z ustanavljanjem posebnih biodinamičnih turističnih kmetij, restavracij in podobne turistične ponudbe.

Vsekakor pa je smiselno preučiti možnost uvedbe vsebin o biološko-dinamičnem kmetovanju v učne programe Biotehniške šole v Šempetru pri Gorici, Visoke šole za vinogradništvo in vinarstvo ter Fakultete za znanosti o okolju. S tem bi namreč uvedli strokovno izobraževanje o biodinamiki, ki ga v Sloveniji primanjkuje, v Spodnji Vipavski dolini pa se sploh še ne izvaja. Menimo namreč, da bi bilo potrebno izobraževati ta kader tudi na našem območju, saj so potenciali za razvoj biodinamike v Spodnji Vipavski dolini zelo perspektivni.

6 TURISTIČNE KMETIJE IN VZPOREDNE DEJAVNOSTI

6.1 Uvod

Turizem postaja gospodarska dejavnost, v katero se vključuje zelo širok krog dejavnosti, s čimer se povečujejo gospodarske koristi in zaposlovanje. Postaja tudi način življenja, ki pozitivno vpliva na področja, ki razvijajo turizem, in jih bogati v materialnem in duhovnem smislu.

O turistični kmetiji lahko govorimo, ko gre za celovito ponudbo, ki ne pomeni le ponudbe hrane in prenočitve, pač pa tudi aktivno doživljanje naravnega in kulturnega okolja, kjer gostje preživljajo prosti čas, svoje počitnice. V Sloveniji tako turistične kmetije postajajo dopolnile dejavnosti kmetij, posebno majhnih. Poznamo več oblik turističnih kmetij, od popolne oskrbe gosta, do tega, da je gost samostojen pri določenih opravilih, ali pa se celo vključi v samo dejavnost kmetije. V vinorodnih območjih so poznane tako imenovane »osmice«, kjer domači prodajajo vino v določenem časovnem obdobju, poleg pa ponudijo hladne domače jedi.

6.2 Analiza stanja

Gostje na turističnih kmetijah so tako slovenski, kot tudi iz Avstrije, Nemčije, Italije in drugih evropskih držav. Samo na eni obiskani kmetiji imajo možnost najema sobe. Obiskane kmetije imajo sedišča tako zunaj kot notri. Vse turistične kmetije so praviloma odprte med vikendi, po predhodnem dogovoru pa je možen obisk vseh turističnih kmetij tudi med tednom. Skoraj vso hrano in pijačo za gostinsko ponudbo pridelajo sami na kmetijah. V primeru, da imajo večje potrebe, se povežejo z ostalimi kmeti iz okolice. Vse obiskane turistične kmetije so zelo lepo urejene. Poti do turističnih kmetij, ki so relativno dobro označene, pa omogočajo enostaven in hiter dostop do njih.

Velikosti teh kmetij so približno 11 ha. Le ena, ki meri 30 ha, je nekoliko večja. Te površine so namenjene vinogradom, njivam, travnikom, gozdovom, sadovnjakom in pašnikom. Na vseh kmetijah gojijo živali. Večina kmetij goji prašiče, kokoši, govedo in zajce. Le nekatere kmetije imajo konje, koze in čebele. Redno imajo obiske inšpekcijskih služb (sanitarne, tržne in tudi druge inšpekcijske preglede), ki nadzirajo izvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

6.3 Ugotovitve in primerjava med turističnimi kmetijami v Sloveniji in Italiji

Turistične kmetije v Spodnji Vipavski dolini se ne ukvarjajo samo z eno kmetijsko panogo, kar je dolgoročno prava strategija.

Na italijanski strani imajo daljšo tradicijo. Turistične kmetije izhajajo iz osmic, iz časa pred drugo svetovno vojno, ko so kmetje lahko prodajali pridelke osem dni brez obdavčitve.

Naše turistične kmetije proizvajajo samo toliko in tisto, kar lahko prodajo doma. Poleg prodaje skozi gostinski del prodajajo največ vino in mesne izdelke. Na obeh straneh se na turističnih kmetijah prodaja zelo malo sadja.

Italijani imajo drugačne prehrabene in vinske navade. Opaža se, da Italijani ves teden jedo skromno v družinskem krogu. V soboto ali nedeljo pa si privoščijo obilnejši obrok v gostilni ali na turistični kmetiji.

Na slovenskih in italijanskih turističnih kmetijah so zaposleni večinoma družinski člani. Samo po potrebi najamejo honorarno sezonsko pomoč. Torej ostali priskočijo na pomoč, ko je to potrebno. Ta zaslužek ni nikjer evidentiran.

Za promocijo skrbijo na vseh kmetijah sami. Le-to opravljajo s pomočjo vizitk, preko spletnih strani, časopisov ali televizije. Slovenija ima kar nekaj dobrih spletnih strani, kjer se turistične kmetije lahko oglašujejo. Zanimivo je, da italijanske turistične kmetije oglašujejo na slovenskih spletnih straneh, saj take promocije v Italiji nimajo.

Pri primerjavi smo ugotovili, da med slovenskimi in italijanskimi turističnimi kmetijami ni velikih razlik. Glede na to, da slovenske turistične kmetije izvajajo »velike razvojne korake«, pa lahko pričakujemo, da jih bodo prehitele.

Velika pomanjkljivost je, da slovenske turistične kmetije nimajo dodatnih ponudb za goste (kot na primer jezdenje, kolesarjenje, plavanje, možnost dela na kmetiji in drugo).

V tabeli 6 so prikazane primerjave med slovenskim in italijanskim območjem.

Tabela 6: Primerjava slovenskih in italijanskih turističnih kmetij

Slovenija	Italija
Ni daljše tradicije	Imajo daljšo tradicijo (osmice)
Zaposleni večinoma družinski člani, veliko zaledje in mala prodaja sadja	
Oglaševanje v Sloveniji	Oglaševanje v Sloveniji in Italiji
Zakonodaja na nacionalni (državni) ravni	Zakonodaja na lokalni ravni – izjema davčni zakon (Davkarija)
Veliki razvojni koraki	Minimalna prednost

6.4 Predlogi

Promocija turističnih kmetij bi morala biti boljša. Menimo, da je promociji namenjeno premalo pozornosti. Vizitke bi morali v večji meri dopolniti še z zgibankami in ostalim promocijskim materialom. Pomembno je, da bi lokalna skupnost turistične kmetije bolj intenzivno uvrstila v svojo promocijsko dejavnost. Promocija vipavske hrane, ki je zdrava, poleg tega pa nakup le-te podpira domače gospodarstvo in zaposlovanje. Svetujemo pospešeno oglaševanje tudi na italijanskem območju. Vse turistične kmetije si morajo prizadevati za prepoznavno blagovno znamko, zato je treba ustanoviti službe za izdelavo enotne tržne znamke. Zagotoviti je potrebno informacijsko podporo o ponudbah turističnih kmetij in kmetij. Skratka treba je poskrbeti za učinkovito promocijo in merjenje učinka le-te.

Smiselno je vzpostaviti tematske pešpoti, kolesarske poti ob reki Vipavi od Mirna do Branika, namenjene predvsem pohodnikom, kolesarjem ter jezdecem. Na vzpostavljeni tematski poti je treba oblikovati posamezne odseke učnih poti s spremljajočo infrastrukturo (označevalne table, učilnice v naravi in podobno).

Potrebno je poskrbeti za povezanost turističnih kmetij ter ostalih pridelovalcev hrane in pijače (ustanoviti institucijo, ki bi za to skrbel). Vzpodbuditi turistična društva in

druga društva (društva kmečkih žena, športna društva, gasilce in druge) k sodelovanju z lokalnimi kmeti in turističnimi kmetijami.

7 ZAKLJUČEK

V nadaljevanju povzemamo ključne in skupne predloge vseh projektnih skupin, s katerimi bi lahko dosegli v uvodu zastavljene cilje in s tem pripomogli k izboljšanju stanja v kmetijstvu na območju Spodnje Vipavske doline.

Naši konkretni predlogi za izboljšanje stanja v kmetijstvu na območju Spodnje Vipavske doline so:

- uvedba skupne blagovne znamke (Zakladi Vipavske doline), s katero bi se izdelki promovirali doma in na tujem;
- uvedba tržnice s specializirano in prepoznavno regionalno ponudbo v večjih krajih (Nova Gorica, Stara Gorica, Ljubljana in podobno);
- vrtnarije bi lahko navezale stik z okoliškimi šolami in vrtci ter tako poskrbele za stalne promocijske aktivnosti in njihovo prepoznavnost;
- ureditev spletnega portala za območje Spodnje Vipavske doline (na primer za vrtnarstvo in cvetličarstvo koledar z vsemi aktualnimi dogodki, setveni koledar, novice in strokovni članki, koristni nasveti, spletna trgovina in vsekakor tudi forum);
- ustanovitev odkupnih centrov za poljščine ter za meso in druge živalske izdelke (oziroma skupnega centra za obe področji);
- preusmeriti bi se morali na izdelavo tipičnih dobrot, po katerih je naša pokrajina znana (sušeno meso, zgodnji krompir);
- uvedba posebnih biodinamičnih služnostih skupin, ki bi skrbele za škropljenje biodinamičnih obdelovalnih površin;
- uvedba strokovnega izobraževanja o biodinamiki;
- vzpostaviti bi bilo potrebno tematske pešpoti, kolesarske poti ob reki Vipavi od Mirna do Branika, namenjene predvsem pohodnikom, kolesarjem in jezdecem ter povezati ponudbo ob poti (predvsem ponudbo kmetij in turističnih kmetij).

V nadaljevanju predstavljamo še konkretne predloge za odprtje novih delovnih mest in trgov, uvedbo novih vrst in povečanje obdelovalnih površin. Predlagamo pa tudi

izboljšanje področja izobraževanja in uvedbo novih področij izobraževanja, ki se v Spodnji Vipavski dolini trenutno še ne izvajajo.

Odprtje novih delovnih mest:

- za področje sadjarstva in vinogradništva bi lahko zaposlili skrbnika spletne strani, nova delovna mesta pa bi se odprla še v hladilnici in vinoteki;
- na področju vrtnarstva in cvetličarstva bi potrebovali urednika in administratorja spletnega portala, komercialista za Spodnjo Vipavsko dolino ter svetovalce za pomoč na domu;
- na področju poljedelstva in živinoreje bi nova delovna mesta pridobili z odprtjem tržnice, ustreznim organiziranjem odkupa ter ob širitvi predelovalne industrije;
- smiselno bi bilo uvesti posebne služnostne skupine, ki bi skrbele za natančen in pravočasen potek škropljenja in gnojenja biodinamičnih obdelovalnih površin, saj bi s tem odprli tudi nekaj novih delovnih mest in zagotovili delo peščici brezposelnih;
- prav tako bi lahko ob povečani pridelavi biodinamičnih pridelkov zagotovili nova delovna mesta z ustanavljanjem posebnih biodinamičnih turističnih kmetij, restavracij in podobne turistične ponudbe;
- zagotoviti kapacitete za izdelavo in promoviranje enotne tržne blagovne znamke;
- zagotoviti strokovnjaka, ki bi skrbel za informacijsko podporo o ponudbah turističnih kmetij in kmetij ter
- nova delovna mesta bi pridobili tudi z razvojem dopolnilnih dejavnosti na turističnih kmetijah.

Odprtje novih trgov:

- prodaja sadja bi se lahko vršila tudi v Italiji, in sicer skupaj z Italijo bi lahko uvedli na primer »Sadno cesto«;
- enkrat tedensko bi lahko na primer posebna biodinamična služnostna skupina na dostavno vozilo naložila zaboje z biodinamičnimi pridelki in jih razvozila po celotni Sloveniji, pa tudi na bližnje italijansko območje.

Uvedba novih vrst:

- jagode in ostalo jagodičje na območju Stare Gore, saj so tam zanje ustrezna tla, povečali pa bi lahko tudi nasade češenj in posadili več kakija ter
- zaščititi je potrebno avtohtone sorte (ciklam, solkanski radič) in povečati njihovo prepoznavnost.

Povečanje obdelovalnih površin:

- vsekakor bi bilo za namene vrtnarstva smiselno bolje izkoristiti Šempasko polje;
- na področju poljedelstva bi obdelovalne površine lahko povečali, če bi država in lokalna samouprava kmetom omogočili lažje najemanje neobdelanih površin, ki so v lasti ljudi, ki ne kmetujejo;
- ugotovili smo, da ima kar nekaj biodinamikov z območja Spodnje Vipavske doline namen povečati svoje obdelovalne površine;
- če bi na področju biodinamike uvedli posebne služnostne skupine, bi si biodinamiki lahko privoščili povečati svoje biodinamične obdelovalne površine, saj bi imeli zagotovilo, da bodo vse svoje površine lahko uspešno obdelovali po Smernicah Demeter.

Izobraževanje:

- izobraževanje na področju vinogradništva in vinarstva se v okviru Univerze v Novi Gorici že izvaja, poskrbeti pa bi bilo potrebno še za izobraževanje sadjarjev;
- možnosti za izobraževanje na področju vrtnarstva in cvetličarstva je na območju Spodnje Vipavske doline sicer dovolj, saj imamo Biotehniško šolo v Šempetru pri Gorici, le izkoristiti jih je potrebno bolje (več promocij poklicev za vrtnarstvo in cvetličarstvo);
- tako kot potekajo razni seminarji za področje pridelave rastlin in reje živali, bi morali potekati tudi seminarji glede prodaje izdelkov in trendov v Evropi oziroma svetu, svetovalna služba pa bi tako potrebovala nekaj več strokovnjakov z raznih področij;
- uvedba strokovnega izobraževanja o biološko-dinamičnem kmetovanju, ki se v Spodnji Vipavski dolini še ne izvaja.

Spodnja Vipavska dolina bi tako pridobila nova delovna mesta in izobraževala kadre, ki jih na našem območju primanjkuje. Glede na to, da imamo na omenjenem območju urejen tudi namakalni sistem Vogršček, bi ga bilo potrebno v prihodnje bolje izkoristiti. Pokrajina bi pridobila tudi na zunanji podobi, saj bi bilo več obdelanih površin, ki so trenutno še zapuščene in kvarijo njeno krajinsko podobo. Ob pomoči države in iznajdljivosti domačinov bi se namreč neobdelana polja lahko spremenila v zeleni raj. Država in lokalne skupnosti bi morale ustvariti ustrezne pogoje, da bi lahko kmetje lažje pridelovali in še posebej lažje prodajali svoje pridelke. Tu bi se lahko zgledovali po sosedih Italijanih, ki so z oblikovanjem pokrajin prisluhnili specifikam posameznih področij. Tako bi bili na dobri poti, da Spodnja Vipavska dolina res postane vrt Slovenije, pa tudi nekaterih območij bližnje Italije.